

Björn Meyerson:

De centrala frågorna undviks

Norra magasinets producenter har inkommit med en slutreplik. Denna replik är ett typiskt exempel på hur de ansvariga för programmet undviker de centrala frågorna om huruvida det är förenligt med god journalistik att utan en intervjuads kännedom spela in ett samtal och sedan direkt använda inspelningen för sändning, att inte ge namngivna personer möjlighet att bemöta kritik och att vinkla informationen så att den speglar journalistens egen förutfattade uppfattning.

Ett antal etablerade medicinjournalister har – i en enkät i Läkartidningen – framfört vissa principiella synpunkter

på vad som är vedertagen journalistisk etik i relationen intervjuare-intervjuad. Journalisternas kommentarer styrker, enligt min mening, att Norra magasinets producenter i detta fall brutit mot god journalistik. De tillfrågade journalisternas synpunkter är allmängiltiga och det är därför helt ointressant om de sett programmet eller ej.

Fallet »Torsten»

Ett exempel på hur underlåtenhet att låta en namngiven läkare kommentera en av honom behandlad patient är redogörelsen för fallet »Torsten» som, i Norra magasinet, blev helt missvisande. Docent Laitinen hade säkert, om han givits tillfälle, kunnat informera om att biverkningar till kapsulotomi alltid visar sig relativt snart efter operationen och inte fler år senare; eller som det påstods i programmet: (biverkningar) »som

idag gör hans liv till ett helvete». Att operationen i detta fall ej gav avsedd effekt är naturligtvis inte en biverkan utan ett uttryck för en mycket svårt invaliderande grundsjukdom.

Då det gäller inslaget med en film som visar ett ingrepp från 1960-talet, kan naturligtvis inte tittarna känna till att jag bestämt avrådde från att visa filmen. Att jag likväl inte vägrade att kommentera filmen är verkligen inte ett uttryck för att jag tycker den var lämplig i sammanhanget – jag hade knappast något val.

Producenternas beslut att trots mina synpunkter ta med filmen är återigen ett exempel på hur programmet sammanställdes så att det skulle ge stöd för en förutfattad mening snarare än att ge en balanserad verklighetsbeskrivning.

Björn Meyerson,
Professor, neurokirurg

Per Mindus:

Fem diskrediterande punkter

Journalistparet från Luleå har fått pris vid en internationell TV-festival i Lille i Frankrike i slutet av oktober. Jag ber att få gratulera till denna fina utmärkelse som uppenbarligen rör ett helt annat TV-program än det som nu är föremål för debatt. Norra magasinets program om hjärnoperationer på psykiatrisk indikation (TV2 den 18 maj 1998) innehåller många saker som är värda en fördjupad journalistisk och etisk diskussion. Låt mig för egen del få avsluta debattrundan med att peka på fem punkter med odiskrediterbara fakta som jag anser diskrediterar Norra magasinet och Sveriges Television, (SVT):

1. Fejkad intervju

Min sk »medverkan» i Norra magasinet var ofrivillig och kom som en total överraskning! Jag hade redan i mars med anledning av mitt hälsotillstånd låtit meddela att jag inte kunde medverka.

»TV-intervjun» var inget annat än en i lönnedom genomförd bandinspelning av ett telefonsamtal. En telefonkontakt

som jag själv aldrig förstått skulle kunna tolkas som att jag givit en intervju.

TV-journalisterna är förvånade över att »någon känner sig kränkt av att vi bandat ett samtal». För ordningens skull vill jag svara: det är inte själva bandningen som upprört. Det är förfarandet att i lönnedom banda och sedan – mig ovetande – utnyttja materialet på sätt som skett som är kränkande.

2. Simulerat avbrott

Även ett telefonsamtal med neurokirurgen Marwan Hariz spelades in i lönnedom. I en sekvens får vi höra reportern fråga om hans privatmottagning varpå han svarade att det inte angick henne.

Så följde en sekvens som skulle få oss tittare att tro att Hariz la på luren!

I själva verket fortsatte samtalet ca 20 minuter efter ovanstående replikskifte. Inte heller Hariz informerades om att samtalet bandades eller att det skulle utnyttjas i programmet.

3. 20-årig operationsfilm

TV-mässigt material som visar modern NMD (Neurosurgery for mental disorders) är lätt att tillgå. I stället visade Norra magasinet en ohyggligt skrämmande filmsnutt från England in-

spelad 1976 utförd med teknik som hör medicinhistorien till.

4. Fallen »Torsten» och »Greger»

Norra magasinet presenterade – som enda sanningsvittnen – två utvalda fall, patienterna »Torsten» och »Greger», vilka bägge genomgått kapsulotomi och är missnöjda med resultatet. De framträdde anonymt och kunde, utan att behöva visa sin identitet, angripa den medicinska metoden och dess utövare med vilka fantasiargument som helst; t ex det fabulösa påståendet att en av patienterna blivit opererad utan preoperativa undersökningar, med fel diagnos och utan att han fått information om ingreppets natur.

Eftersom läkare är bundna av tystnadsplikt har vi inte kunnat bemöta patienternas felaktigheter fullt ut, trots att det – för behandlande läkare – var lätt att se vilka patienter som döljde sig bakom kamouflering.

5. Bra fall bortvaldes

Ett tredje TV-fall som utvalts av redaktionen är om en kvinna som genomgått kapsulotomi och som med kompletterande beteendeförändrande terapi och läkemedel är återställd sedan många år och idag lever ett normalt liv. ▶

ANNONS

Eftersom hon tidigare arbetat inom sjukvården och har stor erfarenhet av psykiatri får hennes synpunkter anses ha stort intresse, inte minst som balans till de två dåliga exempel redaktionen redan valt. Intervjun genomfördes men lyftes bort ur reportaget. Detta TV-fall hade utmärkt väl kunnat illustrera hur svårt sjuka de är som begär operation som en sista utväg och att NMD inte ska betraktas som ett botemedel i sig, utan som adjuvans i en massiv rehabiliteringsinsats.

Etablerad men ovanligbehandlingsform

För många kommer det som en överraskning att det än idag görs så kallad psykokirurgi på flera håll i världen. Skälet är att det trots stora framsteg i psykiatrisk behandling ännu finns människor som inte blir hjälpta ens med intensiv och extensiv behandling och som förblir extremt invaliderade. För dem kan neurokirurgi vara en sista utväg. Vad än antipsykiatriens företrädare tycker är NMD en vetenskapligt grundad metod och en etablerad behandlingsform som tillämpas – om än i liten omfattning – i flera olika länder. På några håll har NMD nyligen införts. Att den av vissa anses kontroversiell är något vi lärt oss leva med.

TVs ansvar

När TV2 tar upp NMD har tittarna skäl förvänta en balanserad belysning av ämnet. De mest centrala frågorna är: Vilka är de moderna ingreppen och hur skiljer de sig från gårdagens lobotomier? Vilken plats har NMD i dagens psykiatriska behandling? Indikationer?

Kontraindikationer? Risker på kort och lång sikt? Prognosen med och utan operation? Hur går utredning, urval och uppföljning till? Hur fastställs att patienten på ett systematiskt sätt prövat all tillgänglig icke-kirurgisk behandling? Hur informeras patient och anhörig? Sker operationen på frivillig väg? Hur utövas tillsynen? Vilken vetenskaplig evidens finns för effekt? Jag har själv slitit i över 20 år med detta komplexa och känslomässigt laddade ämne och har stor respekt för dem som försöker sätta sig in i det.

Per Mindus

Överläkare, professor i psykiatri

Vill Du reagera direkt på vad Du läst?

LÄKARTIDNINGEN

www.lakartidningen.se/html/min_asikt.htm

Lauri Laitinen:

De förvränger fakta

Bresky och Bernárdzon fortsätter att förvränga fakta. Denna gång vägrar de att ta tillbaka sina (och patienten »Torstens») beskyllningar att jag inte hade skickat remiss till en smärtklinik den 7 juni 1998, såsom jag hade lovat vid ett telefonsamtal med patienten. »Torsten» har nu fått en kopia av den remissen.

Enligt Bresky och Bernárdzon har »Torsten» vidare berättat för dem att han upplever biverkningar »som idag gör hans liv till ett helvete» – för att använda hans egna ord.

I juli 1992 hade vi låtit utföra noggranna neurologiska undersökningar som visade att inga biverkningar förelåg.

Redan före kapsulotomin beskrev patienten sitt tillstånd på liknande sätt som nu. I ett brev till mig i slutet av 1991, alltså före ingreppet, skrev

»Torsten»: »Jag plågas hemskt och livet är ett inferno.»

Tyvär hjälpte inte kapsulotomin just denna olyckliga patient. Men det är troligt, även om det inte kan bevisas, att Torstens tillstånd idag skulle ha varit ännu värre utan kapsulotomi.

Till sist en teknisk korrigerande angående ett tryckfel i mitt förra genmäle i Läkartidningen 44/98 där »tryckfelsniss» i ett fall ställde om så att siffran två blev en åtta – år 1992 skrevs felaktigt 1998. I mitt genmäle hänvisade jag till patientens brev av den 30 september 1992 (!) i vilket »Torsten» skrev:

»Tack för Ditt snabba svar på min värdjan och att Du visar vilja att hjälpa mig.»

Patienten har nu fått en kopia av sitt brev.

Lauri Laitinen

docent i neurokirurgi

Läkartidningens förtydligande angående enkäten

Glasklart att Mindus inte medverkade frivilligt

Läkartidningens enkät bland medicinjournalister var inte en tentamen på innehållet i Norra magasinets program om psykokirurgi. Enkäten har en mycket mer övergripande karaktär, om än förstas inspirerad av Norra magasinet.

Hur man än vänder på argumenten är det glasklart så att Per Mindus inte medverkade frivilligt i Norra magasinet den 18 maj 1998. Mindus röst i TV var hämtad från ett bandat telefonsamtal. Enligt Per Mindus bestämda mening har detta telefonsamtal ej haft karaktär av en intervju. Mindus säger sig inte heller ha blivit upplyst om att telefonsamtalet bandades och tillägger att han på grund av mycket allvarlig sjukdom uttryckligen meddelat att han inte ville medverka i Norra magasinet.

Ändå förekom alltså en »intervju» med Per Mindus i Norra magasinet/TV2.

Läkartidningens enkätfråga gäller framförallt journalistetiken i samband med intervjuer och attityden till att bända eller filma i smyg.

intervjuas i samma nummer av Läkartidningen – säger:

»Om bandet bara ska användas som »anteckningar» för det egna minnet behövs man inte upplysa om att bandspelaren är på. Men om journalisten arbetar för elektroniska medier och tänker sända de bandade svaren i radio eller TV är det något helt annat. Då bör man informera om att bandspelaren är på och att det som sägs under samtalet kommer att sändas.»

Bo Lennholm

redaktionschef

Smyginspelningar – en ovanlig metod

Svaren från de sju tillfrågade medicinjournalisterna visar på stor restriktivitet vad gäller smyginspelningar. Också den legendariske amerikanske läkaren och medicinjournalisten Lawrence K Altman vid New York Times – som